

Joan Martínez Alier:

“Als pagesos els han ensenyat a pensar en economia crematística més que en economia ecològica”

Segurament el seu llibre més llegit és *El ecologismo de los pobres*, i arreu se'l reconeix com un dels principals economistes a posar sobre la taula el deute ecològic dels països del Nord als explotats països del Sud. En el seu recorregut vital hi pesa la implicació en el moviment ecologista a Catalunya i en el seu currículum destaquen les col·laboracions en l'àmbit universitari i institucional d'Europa, els Estats Units i l'Amèrica Llatina. Reconegut internacionalment per les aportacions a l'entorn de l'economia ecològica, l'ecologia política i la política ambiental. Hem volgut compartir amb ell, encara que fos breument, algunes de les inquietuds relacionades amb el món de l'agroecologia.

TEXT: REDACCIÓ. IMATGE: ARIANA NALDA.

Vostè és un economista amb consciència ecològica o és més que tot això?

Sóc economista ecològic, membre i expresident de la Societat Internacional d'Economia Ecològica. Pensem que no es pot entendre l'economia si no entenem abans com funciona l'ecologia humana i els canvis en l'ecologia de les societats. Per exemple, els canvis en els sistemes energètics.

Què és l'economia ecològica? Quin paper tenen l'energia, els recursos i els residus en els conflictes ambientals?

Leconomia ecològica és l'estudi de l'economia molt més enllà d'estudiar la formació dels preus als mercats, i també més enllà de la macroeconomia. Cal entendre l'economia com un sistema obert a l'entrada d'energia i materials que són produïts fora de l'economia, ja sigui l'energia del sol, o l'energia dels combustibles fòssils com el carbó o el petroli que la natura va fer (amb la fotosíntesi) fa milions d'anys i que ara cremem molt ràpidament. Efectivament, l'ús d'energia i de materials causa la producció de residus. Els danys no són comptats a la comptabilitat econòmica. Per exemple, el canvi climàtic per producció excessiva de diòxid de carboni.

Què és l'ecologisme dels pobres? Els pobres no són massa pobres per ser verds?

Arreu del món veiem que hi ha gent pobre o indígena que protesta contra les empreses de mineria, de petroli, les plantacions de palma d'oli, etcètera. Protesten perquè se'ls emporten l'aigua, els treuen la terra... Defensen l'ambient natural perquè els cal directament per sobreviure. D'això en diem l'ecologisme popular.

L'assassinat de Berta Cáceres a Hondures va ser potser el cas més sentit del terrorisme contra líders ambientals. És un fet massa habitual?

A Amèrica ha estat el cas més conegut el 2016. Però hi ha centenars d'activistes ambientals morts cada any a altres llocs del món, a Àfrica, a les Filipines, al nord del Brasil, al Perú...

Parli'ns del deute ecològic del Nord vers el Sud? Com està actualment la balança?

El deute ecològic del Nord cap al Sud no està reconegut oficialment, va ser exclòs expressament de l'acord de París sobre canvi climàtic al desembre de 2015. En canvi, està molt clarament explicat al paràgraf 52 de l'encíclica del Papa Francesc "Laudato si", un paràgraf molt influït pels debats a Amèrica Llatina des del 1900.

Els contractes de bioprospecció poden ajudar a aprofitar mundialment els recursos naturals d'una manera justa per a tothom?

Molts pensem que la bioprospecció és biopirateria amagada!

Sembla com si només fos possible la propietat de titularitat pública i la propietat de titularitat privada, oblidant que hi ha coses que són del comú: l'atmosfera, els rius, els aqüífers, la pesca... i coses que potser també haurien de ser-ho: els sòls, els boscos, els carrers, les places... Estem immersos en una tragèdia d'absència de comuns?

Hi ha moltes coses bones encara fora del mercat, es creen béns comuns nous. Els comuns és una forma de propietat i d'administració que té molt futur.

En algun punt ha escrit que els Estats Units no tenen pagesos. En quin sentit ho diu? Efectivament, als Estats Units tenen una certa incapacitat cultural per entendre la pagesia, per raons històriques. A Europa encara en tenim, de pagesos, potser especialment a l'Europa oriental.

I a altres llocs del món hi ha més pagesos ara que no hi havia fa 100 anys, per l'augment de la població. Però se'ls fa la vida molt difícil amb la modernització de l'agricultura, és a dir, amb el canvi de tecnologia cap a l'ús intens d'energies fòssils i d'inputs de fora de l'agricultura.

És possible, aquí, una agricultura on pagesos i ecologistes vagin de bracet? És clar, l'agroecologia pagesa és el futur!

Quins són els principals conflictes ambientals relacionats amb l'agricultura i l'ús de la terra a Catalunya, les Illes i el País Valencià?

A Catalunya, l'excés de nitrogen produït per la ramaderia intensiva: importem soja que es queda aquí en forma de purins creant problemes locals; i alhora contribuïm als problemes a l'Argentina per l'ús de glifosat en el seu conreu. Un altre problema, al País Valencià i també a Catalunya, és la pèrdua de terra agrícola suburbana, la pèrdua de l'Horta a València... una barbaritat.

En un país com el nostre en què menys del 3% de la població es dedica a l'agricultura, quina importància hauria de tenir la política agrària?

El 100% de la població menja segurament cada dia, molta població visita els paisatges rurals, l'aigua i l'energia solar cauen en grans quantitats a les

El Papa Francesc i el deute ecològic del Nord cap al Sud

El 18 de juny de 2015 es va fer pública el que es considera la primera encíclica del Papa Francesc: «Laudato si'» (Lloat sigueu), sobre la cura de la casa de tots, és a dir de la Terra. El paràgraf 52 a què fa referència en Joan Martínez Alier està inclòs dins el capítol V titulat "Injustícia planetària". Aquí hem reproduït la traducció al català feta per la Conferència Episcopal Tarraconense, a petició del mateix entrevistat.

"El deute extern dels països pobres s'ha convertit en un instrument de control, però no passa el mateix amb el deute ecològic. De diverses maneres, els pobles en vies de desenvolupament, on es troben les més importants reserves de la biosfera, continuen alimentant el desenvolupament dels països més rics a costa del seu present i del seu futur. La terra dels pobres del Sud és rica i poc contaminada, però l'accés a la propietat dels béns i recursos per a satisfer les seves necessitats vitals els està vedat per un sistema de relacions comercials i de propietat estructuralment pervers. És necessari que els països desenvolupats contribueixin a resoldre aquest deute limitant de manera important el consum d'energia no renovable, i aportant recursos als països més necessitats per a donar suport a polítiques i programes de desenvolupament sostenible. Les regions i els països més pobres tenen menys possibilitats d'adoptar nous models amb vista a reduir l'impacte ambiental, perquè no tenen la capacitat per a desenvolupar els processos necessaris i no poden cobrir els costos. Per això, cal mantenir amb claredat la consciència que en el canvi climàtic hi ha responsabilitats diversificades i, com van dir els Bisbes dels Estats Units, correspon enfocar-se «especialment en les necessitats dels pobres, febles i vulnerables, en un debat sovint dominat per interessos més poderosos». Necessitem enfortir la consciència que som una sola família humana. No hi ha fronteres ni barreres polítiques o socials que ens permetin aïllar-nos, i per això mateix tampoc no hi ha espai per a la globalització de la indiferència."

zones rurals... Hi ha més biodiversitat al camp que a la ciutat, on trobem grans concentracions de dues espècies únicament, els humans i les rates de claveguera... I gossos i gats domèstics! La política agrària ha de ser una política de biodiversitat, rural i agrària, i energètica i de política residencial i d'aigües alhora.

En una entrevista, vostè deia que com més depens de la terra directament, més ecologista ets, de manera espontània, però la pagesia d'aquí a voltes sembla com si visqués d'esquena al medi. És només perquè els nostres pagesos són relativament rics o perquè depenen més de la Unió Europea que no pas de la terra?

Els han ensenyat a pensar en economia crematística més que en economia ecològica.

A finals de juny més de 100 científics, premis Nobel, signaven una carta contra Greenpeace perquè l'ONG s'oposa als cultius transgènics. Quina opinió li mereix aquest gest i què opina dels transgènics?

A l'entorn dels transgènics s'han obert diferents debats. Hi ha un debat sobre la salut humana i els consum dels transgènics. Un altre debat sobre la "contaminació", amb transgènics, del blat de

“El deute ecològic del Nord cap al Sud no està reconegut oficialment, va ser exclòs expressament de l'acord de París sobre canvi climàtic”

moro o morenc tradicional o "orgànic" a Lleida o a l'Aragó... una injustícia! Un altre debat sobre els agroquímics dolents per a la salut dels humans i altres éssers vius, que s'apliquen a alguns conreus transgènics (com el glifosat a la soja), que jo penso que haurien d'estar prohibits. Hi ha un altre debat sobre el model d'agricultura transgènica, en què companyies comercials tenen monopolis de llavors i monopolis de tecnologies i no deixen espai per a la diversitat social i biològica. Els transgènics ajuden a la conservació de la biodiversitat? Jo diria que no, en absolut. Per tant, en resum, crec que els 100 premis Nobel no encertaven els termes del debat, fugien d'estudi.

Les opinions dels científics són o haurien de ser molt importants a l'hora de prendre decisions? Òbviament que sí. Cal però obrir els debats al no-científics quan hi ha molta incertesa respecte dels riscos... Per exemple, en el cas de l'energia nuclear d'ús anomenat pacífic, hi ha hagut cada cop més científics que l'han criticat, especialment després dels accidents de Three Miles Island el 1979, Txernòbil el 1986 i Fukushima el 2011. I molts segurament s'han penedit de no haver-la criticat abans, com ja feien els ecologistes. ✿